



Barış ve Şiddet



“Barış zamanında ekmek, savaş zamanındaki pastadan daha iyidir.”

Slovak atasözü

Barış ve insan hakları arasındaki ilişki nedir? Barış bir insan hakkı mıdır?

İkinci Dünya Savaşı esnasında gerçekleşen kitlesel insan hakları ihlalleri, barış arzusu ve barış ihtiyacı, Avrupa Konseyi'nin doğuşunu hazırladı.

Dünya üzerindeki herhangi bir ülkenin barışa ulaşması için, insan hakları kültürü bir önkoşuldur. Barış hakkı üçüncü kuşak insan hakları ya da diğer bir deyişle dayanışma hakları kapsamına girer.

Birleşmiş Milletler Eğitim, Bilim ve Kültür Kurumu (UNESCO) bu hakkın geliştirilmesinde öncü rol oynayan bir kuruluştur. 1994 yılında UNESCO Genel Direktörü Federico Mayor barış hakkının oluşturulması için uluslararası bir girişim başlattı. 1997'de barışı bir insan hakkı olarak sunan bir bildiri teklifi UNESCO Genel Konferansı'na takdim edildi. Teklif reddedildi, fakat barış hakkı hâlâ Birleşmiş Milletler gündeminde. İnsan Hakları Komisyonu tarafından 2001'in başlarında Halkların Barış Hakkının Geliştirilmesi Kararı benimsendi.



Sizce özel olarak bir barış hakkı olmalı mıdır, yoksa bu hak zaten mevcut insan haklarının bir parçası mıdır?

İlgili etkinlikler

- İçeri girebilir miyim?, sayfa 98.
- Alternatifimiz var mı?, sayfa 111.
- Aile içi ilişkiler, sayfa 114.
 - Mükemmel bir dünyada yaşamak, sayfa 160.
- Harcanacak para, sayfa 177.
 - Oyun oyna!, sayfa 194.
- Elektrik santrali, sayfa 198.
 - Hayatımdaki şiddet, sayfa 248.
- Yarın geldiğinde, sayfa 250.

Öyleyse barış nedir?

Barış kavramının önemli bir kültürel boyutu vardır. Doğu kültürlerinde barış, geleneksel anlamda daha çok iç huzurla ilgilidir (zihnimiz ya da kalbimizdeki huzur/barış). Batı dünyasında ise barış insanların dışında olarak algılanır (savaşın ya da şiddetli çatışmanın olmaması). Örneğin, Hindistan'da barış kelimesinin karşılığı “şanti”dir. Bu kelimenin anlamı zihnin mükemmel düzeni ya da zihnin huzurudur. Gandhi, felsefesini ve stratejisini Ahimsa adındaki kavram üzerine kurmuştu; bunun anlamı zararlı olan her şeyden uzak durmaktır. Gandhi şöyle demişti: “Ahimsa kelimenin tam anlamıyla şiddetsizlik/şiddet karşıtlığı demektir. Fakat bu kelimenin benim için daha derin ve sonsuz yücelikte bir anlamı vardır. Ahimsa hiç kimseyi incetmemeniz gerektiği anlamı-



na gelir; merhametsiz düşüncelere izin vermemelisiniz, hatta düşman olarak gördüğünüz insanlarla ilişkilerinizde bile. Bu doktrini takip eden bir insanın hiçbir düşmanı olmaz". Maya geleneğinde barış, refah kavramını anlatır; barış, yaşamlarımızın farklı alanlarındaki mükemmel denge anlayışıyla bağlantılıdır.

Barışın birçok tanımı vardır. Bu alanda uluslararası bir üne sahip Norveçli uzman Johan Galtung tarafından yapılan pozitif ve negatif barış arasındaki ayrım tanımlaması hayli güçlü bir etki yarattı.

Negatif barış, devletler arasında ya da devlet toprakları içinde (Balkanlar'daki savaşlar gibi) savaş ya da şiddetli çatışma olmadığı anlamını taşır.

Diğer taraftan, *pozitif barış*, eşitlik, adalet ve gelişme durumuyla bağlantılı olan savaş ya da şiddetli çatışma ortamının olmaması anlamını taşır.

Bu iki kavramı aşağıdaki şekilde özetleyebiliriz:

savaş yok = negatif barış

savaş yok + sosyal adalet/gelişim = pozitif barış

Yani, yüksek sosyal adalet seviyesi ve asgari düzeyde şiddet pozitif barışı karakterize eder.

Bazıları savaş sona erdiğinde tüm sorunların çözümleneceğini düşünse de, aslında yapılması gereken daha pek çok şey vardır. Biraz daha açacak olursak, savaştan etkilenmiş ülkenin yeniden imarı, burada yaşayan insanlar için sosyal adalet ve gelişime götürececek yapıların geliştirilmesi gibi.

Bu yüzden barışın sadece bir silahsızlanma durumu olmadığını bununla birlikte insanların nasıl yaşadığıyla da ilgili olduğunu söylemek gerekir.

? **İçinde yaşadığınız toplumda şiddetin her türüne engel olmak için geliştirilecek stratejileri sizce kim uygulamalıdır?**

Barış Konferansı

Mayıs 1999'da her yaşta 10.000 barış aktivisti barışçıl bir yirmi birinci yüzyıl için yeni stratejiler geliştirmek üzere Lahey, Hollanda'da buluştu. Bu tarihi *Hague Appeal* Konferansı katılımcıları arasında 100 farklı ülkeden gelen 1.500 genç insan da vardı. Konferans sonunda hazırlanan Lahey 21. Yüzyıl Barış ve Adalet Gündemi (*The Hague Agenda for Peace and Justice for the 21st Century*), Birleşmiş Milletler Genel Sekreteri Kofi Annan'a sunuldu. Hükümetler ve sivil toplum tarafından yürütülecek küresel eylem için 50 maddelik bir planı içeren bu belge artık resmi bir Birleşmiş Milletler belgesidir.

Şiddet hakkında konuşmadan barıştan bahsedebilir miyiz?

Şiddetin birçok tanımı vardır, bunlardan birine göre şiddet, bir şeyi vermeye razı olmayan bir kişi ya da grup üzerinde o şeyi elde etmek amacıyla uygulanan –açık ya da gizli– güç kullanımudur.

Şiddetin çeşitli türleri vardır. Doğrudan ve dolaylı (ya da yapısal) şiddet arasındaki farkı şöyle anlatabiliriz:

Doğrudan şiddet = fiziksel şiddet

Dolaylı ya da yapısal şiddet = yoksulluk, sömürü, sosyal adaletsizlik, demokrasi olmaması, vs. Dolayısıyla, doğrudan ve dolaylı şiddet yoksa barış vardır.

Şiddetin maliyeti nedir?

Barışın olmadığı bir ortamda, çatışan taraflar hem ekonomik ve sosyal haklarının (ülke ekonomisinin yıkılması, karaborsa, işlerin ve evlerin kaybedilmesi, vs.) hem de kişisel ve siyasal haklarının (yaşama hakkı, işkence görmeme hakkı ya da fiziksel bütünlük hakkının tehdit edilmesi) ih-

**Önemli gün**

Eylül ayının ikinci Pazartesi gününü takip eden Salı Uluslararası Barış Günü

lal edildiğini düşünürler. Şiddet içeren bir çatışmanın insan hakları bakımından kısa ve uzun vadeli etkileri yıkıcıdır, toplum üzerinde derin yaralar bırakır.

Aşağıda sunulan istatistiki veriler şiddetin maliyetini insani ve parasal açıdan göstermektedir.

Doğrudan şiddet:

1. 1995 Genel Çerçeve Barış Sözleşmeleri'ne rağmen Bosna Hersek'te 850.000- 1,2 milyon arasında insan hâlâ ülke içinde yerinden edilmiş durumda ya da mülteci olarak yaşamaya devam ediyor; 17.000 civarında insanın ise kayıp olduğu raporlanmış durumda.
2. Ruanda'da 1994 savaşı esnasında üç ay içinde toplam 800.000 insan öldü.
3. Birinci Dünya Savaşında ölen insanların toplam sayısı 8.538.315.
4. İç savaşlar, 1990'larda dünya genelinde 5 milyon kişinin ölümüne sebep oldu.
5. 500 milyon hafif silah dünya genelinde dolaşım halinde.
6. Savaşlar ve iç çatışmalar 1990'larda 50 milyon insanı evlerinden kaçırmaya zorladı.
7. Antipersonel mayınlar (karamayını) yüzünden ayda 800 kişi ölüyor.
8. 1995 yılında 53 milyon –dünya üzerindeki her 115 insandan biri– insan evini terketmek zorunda bırakıldı, bu insanlar ya kendi ülkeleri içinde yer değiştirdi ya da yurtdışında mülteci oldu.

Dolaylı şiddet:

1. Her yıl yaklaşık 17 milyon insan ilaç yetersizliğinden ölüyor.
2. Her gün yaklaşık 24.000 insan açlıktan ölüyor. Bu, her 3,5 saniyede bir kişinin ölmesi anlamına geliyor.
3. Her gün 30.000'den fazla çocuk önlenebilir hastalıklar yüzünden ölüyor.

Şiddet genellikle, savaş ya da kişilerarası şiddetin –aile içi şiddet gibi– doğrudan ya da dolaylı olarak parçası olan insanlar üzerinde sadece fiziksel yaralar bırakmaz, insanları duygusal anlamda da yaralar. Bu yaralar insanlar üzerinde pek de görünür olmayan uzun vadeli travmalara sebep olabilir. Bu travmaların parasal maliyetini tahmin etmek imkânsız olsa da çok yüksek insani maliyete sahip olduğunu söylemek zor olmaz.

? Sizce, televizyon programlarındaki şiddeti sınırlayan kurallar olmalı mıdır?

Kara mayınlarının yasaklanması için yürütülen kampanya, 1997 Nobel Barış Ödülünü kazandı.
www.icbl.org

Kamu harcamalarındaki öncelikler (GSYİH içinde % oranı)⁴¹

Ülke	Eğitim için yapılan kamu harcamaları 1995-1997	Sağlık için yapılan kamu harcamaları 1998	Askeri harcamalar 1999
Angola	6,2 (1985-1987)	5,8	23,5
Kosta Rika	5,4	5,2	...
Eritre	1,8	...	22,9
Etiyopya	4,0	1,7	9,0
Norveç	7,7	7,4	2,2
Rusya Federasyonu	3,5	2,5 (1990)	3,8
Suudi Arabistan	7,5	12,8	13,2
Türkiye	2,2	2,2 (1990)	5,0
Ukrayna	5,6	3,6	3,1
Britanya	5,3	5,9	2,5



2000 yılında en yüksek askeri harcamayı yapan altı ülke ⁴⁰ (milyar A.B.D doları)

2000 sıralaması (1999)	Ülke	2000	Dünya üzerinde yapılan toplam askeri harcamalarda payı (%)
1 (1)	ABD	280,6	37
2 (7)	RUSYA	43,9	6
3 (3)	FRANSA	40,4	5
4 (2)	JAPONYA	37,8	5
5 (5)	BRİTANYA	36,3	5
6 (4)	ALMANYA	33	4

Dünya üzerinde yapılan toplam askeri harcamalar ve alternatifleri.⁴²

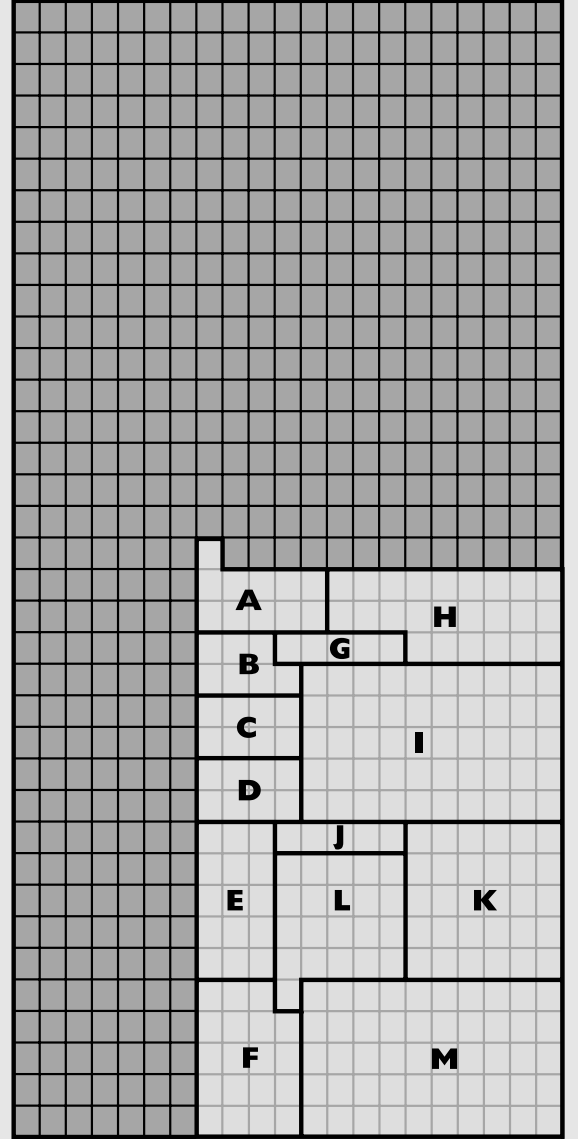
Şema Toplamı = Dünya Geneli Yıllık Askeri Harcaması

2001 yılı harcamaları (756 milyar ABD Doları)

□ = 1 milyar ABD Doları

Aşağıdakileri yapabilmek için gerekli miktar...

- A) NÜFUSUN DENGELENMESİ**
10,5 milyar ABD Doları
- B) ORMANSIZLAŞMANIN SONA ERMESİ**
7 milyar ABD Doları
- C) KÜRESEL ISINMANIN ÖNLENMESİ**
8 milyar ABD Doları
- D) ASİT YAĞMURUNUN ÖNLENMESİ**
8 milyar ABD Doları
- E) TIBBİ YARDIM SAĞLANMASI**
15 milyar ABD Doları
- F) AÇLIK VE YETERSİZ BESLENMENİN YOK EDİLMESİ**
19 milyar ABD Doları
- G) OZON TABAKASININ TAHRİP EDİLMESİNİN SONA ERDİRİLMESİ**
5 milyar ABD Doları
- H) TOPRAK EROZYONUNUN ÖNLENMESİ**
24 milyar ABD Doları
- I) TEMİZ VE GÜVENLİ ENERJİ SAĞLANMASI**
Yenilenebilir Enerji: 17 milyar ABD Doları
Enerji Verimliliği: 33 milyar ABD Doları
- J) OKUR YAZAR OLMAMA SORUNUNUN YOK EDİLMESİ**
5 milyar ABD Doları
- K) GELİŞMEKTE OLAN ÜLKELERİN BORÇLARININ SİLİNMESİ**
30 milyar ABD Doları
- L) SİĞİNAK/BARINAK SAĞLANMASI**
21 milyar ABD Doları
- M) GÜVENLİ VE TEMİZ SUYUN SAĞLANMASI**
58 milyar ABD Doları





Önemli gün

25 Kasım

Uluslararası Kadına Yönelik
Şiddetin Yok Edilmesi Günü

Şiddet doğal mıdır?

Birçok kişi insan doğasının şiddet eğilimli olduğuna, dolayısıyla savaşlara, çatışmalara ve toplumlarımızdaki genel şiddete engel olamayacağımıza ikna olmuştur. Bu alanda çalışan farklı uzmanlar ise şiddet içerikli düşünmeye, hissetmeye ya da eyleme geçmeye engel olabileceğimizi iddia eder. 1986'da, Kuzey, Güney, Doğu ve Batı'dan gelen birçok uzman ve bilim insanı tarafından kaleme alınan Şiddete İlişkin Seville Beyanı bu görüşü onayladığını şu şekilde ifade eder:

1. "Savaşma eğilimini hayvan olan atalarımızdan miras aldığımızı söylemek bilimsel olarak yanlıştır... Savaş yalnızca insanlara özgü bir olgudur ve diğer hayvanlar tarafından uygulandığı görülmez..."
2. "Yüzyıllar boyunca hiç savaşmamış kültürler olduğu gibi bazı dönemlerde çok sık savaşmış, bazı dönemlerde ise hiç savaşmamış kültürler de vardır..."
3. "Savaş ya da şiddet içeren herhangi bir davranışın insan doğasına genetik olarak programlandığını söylemek bilimsel olarak yanlıştır..."
4. "İnsanların "şiddet eğilimli bir beyne" sahip olduğunu söylemek bilimsel olarak yanlıştır ... bu, nasıl davrandığımız, nasıl hareket ettiğimiz, nasıl koşullandırıldığımız, nasıl sosyalleştikimizle ilgilidir..."

Çoğumuz çevremiz tarafından, saldırgan bir şekilde ve şiddete başvurarak tepki vermeye koşullandırılmışızdır. Saldırganca düşünmeyi, hissetmeyi ve hareket etmeyi öğreniriz, bazı durumlarda ise şiddete başvururuz. Nerede yaşarsak yaşalım, bazı sosyal ve kültürel baskılara teslim oluruz. Bu koşullar bizi şiddet hakkında okumaya, şiddeti izlemeye, şiddet hakkında anlatılanları dinlemeye zorlar, hatta bu durum kesintisiz bir şekilde gerçekleşir. Televizyon programları, reklamlar, gazeteler, video oyunları, film ve müzik endüstrisi bu duruma büyük oranda katkı sağlar. Bir çocuk ergenliğe erişmeden sadece televizyon seyrederek binlerce cinayet ve şiddet eylemi izler. İçinde yaşadığımız modern toplumlar –kasıtlı ya da kasıtsız– şiddet için bir mazeret gösterirler. Şiddet pozitif bir değer olarak algılanır. Birçok kültürde, şiddeti reddetmek ve fiziksel şiddete ya da çatışmaya engel olmak bir zayıflık işaretidir. Özellikle erkekler bu anlamda çok genç yaşlardan itibaren hemcinsleri tarafından büyük baskı görürler.

? En saldırgan insanlara karşı kullanılsa bile şiddetin asla gerekçesi olamayacağı fikrine katılıyor musunuz?

Zorbalık genç insanlar arasında kullanılan bir şiddet yöntemidir ve bir insanın kendini güçlü hissetmek üzere şiddeti nasıl bir araç olarak kullanabileceğine iyi bir örnektir. İspanya'da bir ortaokulun öğrencileri arasında 2001 yılında yürütülen bir anket çalışmasında görüşme yapılan öğrencilerin neredeyse yarısı sınıf arkadaşlarının başka sınıf arkadaşları tarafından tehdit edildiğine dair vakalara rastladığını aktarmıştır.

Kişiler arasında yaşanan şiddet olaylarının, zorbalık dışında birçok türü vardır: alkol ve uyuşturucuya dayalı şiddet, çete şiddeti, fuhuşa zorlama, kölelik, okulda şiddet ve ırka dayalı şiddet. Kişiler arası şiddetin farklı dışavurum şekillerinin hepsi yaşamlarımızı ya da başka insanların hayatlarını olumsuz yönde etkiler. Bu şiddet yöntemlerinden bazıları özellikle gençlere zarar verir; bunlar örneğin çete şiddeti, okuldaki şiddet eylemleri ve ırka dayalı şiddettir.

? "Gerçek bir erkeğin" şiddetten korkmaması gerektiği inancına katılıyor musunuz?

Çocuklara ya da kadınlara (ya da erkeklere) yönelik cinsel taciz ve cinsel şiddet, toplumlarımızda iyice yaygınlaşmış bir olgudur. Olayların çoğu, zannedildiği gibi sokaklarda değil, evlerde ve özel mekânlarda gerçekleşir. Saldırganlar çoğunlukla kurbanlarının tanıdıkları insanlardan ve suç işlemek için karşı tarafın hissettiği güveni kötüye kullanırlar. Kurbanların çoğu işlenen su-

"Savaşlar nasıl insan zihninde başlıyorsa' barış da zihnimizde başlar. Savaşı icat eden canlı türleri barışı da icat etme kapasitesine sahiptir. Bu her birimizin sorumluluğudur."

Şiddete İlişkin Seville Beyanı



çu rapor etmez ya da bunu yapana kadar yıllarca beklerler. Bu şekilde davranmanın birçok sebebi vardır; bu sebepler çoğunlukla hem birbiriyle bağlantılıdır, hem de olayla, saldırganın kimliğiyle, tacizin doğasıyla (süresi ve sıklık derecesi), kurbanın kişiliğiyle, vs. ilişkilidir. Kurban çok genç olup, uzun bir süre geçene kadar ne olup bittiğini anlayamayabilir veya kurbanın yardıma ihtiyacı olabilir ama güvenecek kimsesi yoktur veya kurban hikâyesini ona inanmayan bir kişiye anlatır, ki bu duruma çok sık rastlanır, özellikle kurban çocuksa veya kurban o kadar utanmış, suçlu ya da aldatılmış hisseder ki veya kurban saldırgan tarafından tehdit görür ve kontrol altına alınır. Yaşanan olayların çoğunda saldırgan bir aile ferdidir.

Referanslar

- Declaration on the Rights of Peoples to Peace, A/RES/39/11, United Nations General Assembly, 12 Kasım 1984.
- Human Development Report 2000, United Nations Development Programme, Oxford University Press, ABD, 2000.
- Report 2000, Amnesty International, Amnesty International Publications, Britanya, 2000.
- The Seville Statement on Violence, www.unesco.org/human-rights/hrfv.htm, İspanya, 1986.
- Tyler, J., Berry A. (Der.), Time to abolish war, a youth agenda for peace and justice, Hague Appeal for Peace, European Youth Foundation, 2001.
- United Nations Commission on Human Rights, Resolution on the Promotion of the Right of Peoples to Peace, E/CN.4/RES/2001/69, 25 Nisan 2001.
- Fisas, V., Introducción al estudio de la paz y del conflicto, Lerna, Barcelona, 1987.
- Voices of youth explore children and war, www.unicef.org/voy/meeting/war/war-exp2.html, UNICEF.
- World Report 2001, Human Rights Watch, ABD, 2000.